

jurisdictio hujus, ut quidquid postmodum vicarius in illa causa egerit, id penitus sit irritum et inane. Nam cum episcopus ex toto possit revocare vicarium pro libitu, ut dictum supra lib. I. tit. XXVIII de Officio vicarii. § 4. n. 108 et 109. multo magis potest ipsi interdiceret cognitionem certæ causæ, hancque ad se revocare. Abbas loc. cit. n. 2. Gailus d. observat. 41, n. 2. citans alios.

§ VI.

DE MODO EXTRAORDINARIO SORTIENDI FORUM
PER PROROGATIONEM JURISDICTIONIS.

122. *Prorogatio jurisdictionis, quid?* — Quæritur I. Quid sit prorogatio jurisdictionis, et quot modis fiat? Resp. I. Prorogatio jurisdictionis est extensio jurisdictionis judicis de consensu partium facta ultra limites, intra quos cæteroquin est constricta. Ita in re communis; atque desumitur ex l. I et II. ff. de Judiciis. Ubi ex professo deciditur, quod cujusvis judicis, qui tribunali præest, vel aliam jurisdictionem habet, possit jurisdictio prorogari: dummodo partes sciant se tali judici non esse subjectas, et nihilominus in eum consentiant; prout amplius patebit ex dicendis.

123. *Et qualiter fiat?* — Prorogatio jurisdictionis igitur tunc fit, quando quis voluntarie consentit in judicem non suum; sive, quando in se extendit jurisdictionem judicis, cui alias vel omnino non, vel saltem in illa causa non est subjectus. Unde liquet, quod prorogatio jurisdictionis pertineat ad modos extraordinarios sortiendi forum.

124. *Fit quatuor præcipue modis.* — Resp. II. Prorogatio jurisdictionis fit quatuor præcipue modis; videlicet de persona ad personam, de re ad rem, de tempore ad tempus, et de loco ad locum. Ita Glossa in cit. l. II. §. *Inhibita*, juncta Glossa marginali, et Bartolus ibid. n. 7. de Judiciis. Maranta part. IV. *Speculi aurei*, dist. 12. n. 2, citans insuper Baldum in l. *Si quis ex consensu*. C. de Episcopali. *audient*, Pirhing h. t. n. 482, et alii. Quamvis Glossa in c. P. et G. 40. §. *Prorogatio de Offic. delegat.* solummodo tres priores prorogationis modos referat: aliqui vero plures allegent, addendo videlicet prorogationem de casu ad casum, et de causa ad causam; uti videre est apud Abbatem in cit. c. P. et G. n. 12, de *Offic. delegat.* et Antonium de Matthæis tom. III. *Tractatum*, tract.

de Judiciis. § Sequuntur. n. 19. Et quidem

125. *De persona ad personam.* — De persona ad personam fit prorogatio jurisdictionis, quando litigantes, concurrentibus certis conditionibus proxime afferendis, mutuo consensu sese subjiciunt judici cæteroquin in ipsos jurisdictionem non habenti. Exemplum habetur in l. I et II. de Judiciis, et alibi.

126. *De re ad rem.* — De re ad rem fit prorogatio, quando judex certarum causarum constitutus, ex consensu partium aliam quoque causam dijudicandam suscipit, quæ quamdam cum priori habet convenientiam seu similitudinem; puta, quia est ejusdem naturæ, ac formæ. Et notanter hoc additur; quia ad alias causas non valeret prorogatio: sic enim judex maleficiorum non potest cognoscere de causis pecuniariis, l. *Solemus*. 61, ff. de Judiciis; neque vicissim judex causarum civilium potest ex consensu partium cognoscere de criminalibus. Econtra bene potest jurisdictio prorogari de quantitate ad quantitatem: unde, si quis habeat limitatam jurisdictionem cognoscendi, v. g. de summa centum aureorum, et infra, poterit de consensu partium cognoscere ultra hanc summam, l. *De qua re*. 74. ff. eod., et l. *Inter convenientes*. ff. *Ad municipalem*.

127. *De tempore ad tempus.* — De tempore ad tempus dicitur fieri prorogatio jurisdictionis, quando judici pro ferenda sententia certum tempus est assignatum, quod partes de communi consensu extendunt, illudque, antequam fuerit elapsum, ulterius prorogant, l. *Diem proferre*, § 1, ff. de *Receptis arbitris*, et l. II, § 1. *Si et Judex*, ff. de Judiciis. Et notanter additur, «antequam fuerit elapsum;» nam finito illo tempore expirat jurisdictio dicti judicis; sicque ea amplius extendi, seu prorogari non potest, quia quod non est, prorogari non potest. Abbas in c. *De causis*, n. 7, de *Offic. delegat.* et favet textus ibidem illis verbis: «Nisi dies præfixus de communi consensu partium prorogetur, eo transacto mandatum expirat.» Ubi ponderandum ly, «eo transacto,» etc., sicque prorogatio antea est facienda.

128. *De loco ad locum.* — Tandem de loco ad locum fit prorogatio jurisdictionis, quando judex extra suum territorium, aut si est delegatus principis extra locum suæ commissionis, de communi partium consensu jus dicit. Alioquin enim id fieri non potest: «quia extra territorium jus dicenti impune non paretur,» cap. ult. de *Constitut.* in 6.

Sicut et delegatus extra civitatem, vel locum suæ commissionis, nequam potest partes citare, neque de causa sibi commissa cognoscere, nisi expressus partium consensus accesserit, c. *Statutum*. 11, § *In nullo*. de *Rescript.* in 6.

129. *Ad prorogationem jurisdictionis, quatuor requiruntur conditiones.* — Quæritur II. Quæ conditiones requirantur ad prorogationem jurisdictionis? Resp. Requiritur plures, ac præsertim sequentes quatuor: quarum duæ requiruntur ex parte judicis, seu illius, cujus jurisdictionis prorogatur: duæ autem ex parte prorogantium. Et quidem

130. *I. Ex parte judicis, ut habeat jurisdictionem aliquam.* — I. Ex parte illius, cui partes litigantes per prorogationem jurisdictionis suæ sponte se subjiciunt, requiritur, ut is habeat jurisdictionem aliquam, l. I, § 1, ff. de Judiciis. Alioquin enim, ubi nulla est jurisdictio, ea prorogari non potest: quod enim non est, hoc ipso prorogari nequit; cum non entis nullæ sint qualitates, c. *Ad dissolvendum*, juncta Glossa §. *Legitime accusari*. de *Desponsat. impub.*, et concordant proxime dicta n. 127.

131. *II. Et quidem ordinariam.* — II. Ex parte judicis, cujus jurisdictio prorogatur de persona ad personam, vel de causa ad causam, requiritur, ut habeat jurisdictionem ordinariam. Siquidem jurisdictio delegata non potest prorogari, per textum notabilem in c. P. et G. 40, de *Offic. delegat.* Ubi proin summarium sic habet: «Delegata jurisdictio ad personas non expressas in rescripto, etiam de ipsarum consensu prorogari non potest;» et amplius declarat Glossa ibid. §. *Prorogatio nulla*. Abbas, n. 4 et 5, et Barbosa, n. 3 et 4, citans alios.

132. *Sufficit tamen jurisdictio delegati ad universitatem causarum.* — Excipitur juxta Glossam in l. I, § *Qui tribunali*, ff. de Judiciis. Jurisdictio delegati ad universitatem causarum: quia hæc jurisdictio censetur quasi ordinaria; ut inquit Glossa c. *Cum causam*. 62, §. *Delegatus*; de *Appellat.* Estque uberius dictum supra lib. I, tit. XXIX, § 3, n. 63. Atque ideo dictam Glossæ sententiam, Pirhing h. t. n. 184, appellat probabilem; licet Abbas, ubi supra, n. 5, de ipsa dubitet, magisque in partem negativam inclinet.

133. *Solvitur instantia contra hoc.* — Nec videtur obstare textus in d. cap. P. et G. indistincte dicens, quod «hujusmodi delegata jurisdictio ad alias personas nequeat prorogari.» Resp. enim, hic esse ponderandum ly

«hujusmodi:» utpote quod restringit textum illum ad casum, ubi quis est delegatus ad causam particularem, qualis in cit. cap. refertur; secus ergo, ubi quis est delegatus ad universitatem causarum.

134. *Potest jurisdictio delegata prorogari quoad accidentalialia.* — Additur notanter n. 131, requiri jurisdictionem ordinariam «ex parte judicis, cujus jurisdictio prorogatur de persona ad personam, vel de causa ad causam.» Nam secus est dicendum de prorogatione jurisdictionis quoad accidentalialia, videlicet de tempore ad tempus, aut de loco ad locum: hanc enim posse fieri de consensu partium etiam respectu jurisdictionis delegatæ patet ex c. *De causis*. 4. de *Offic. delegat.* et c. *Statutum*. § *In nullo*. de *Rescript.* in 6, cum similibus. Atque idem esse dicendum de prorogatione quantitatis minoris ad majorem, clare desumitur ex l. *Inter consentientes*, ff. *Ad municipalem*: ubi judex deputatus, ut possit cognoscere usque ad centum, accedente partium consensu, seu prorogatione, potest cognoscere ultra centum. Abbas in cit. c. P. et G. n. 12 et 13 de *Offic. delegat.*

135. *III. Ut prorogatio fiat ex certa scientia, nec coacte.* — III. Ad prorogationem jurisdictionis ex parte prorogantium requiritur, quod consentiant in judicem non proprium ex certa scientia, et non per errorem, nec coacte; ita videlicet, quod sciant, ipsum cæteroquin non esse judicem suum, ac nihilominus sponte, et non coacte, se illi subjiciant. Patet hoc ex l. II, § 1, ff. de Judiciis, ubi clare habetur utrumque; ac notat Bartolus ibid. n. 20 et seqq. Unde

136. *Unde non valet facta per errorem.* — Infertur, non procedere prorogationem, quando partes judici non suo sese subjiciunt, arbitantes ipsum jam habere jurisdictionem in se: quia error impedit eam fieri, cum errantis nullus sit consensus, l. *Si per errorem*, ff. de *Jurisdict. omn. judic.* et l. *Non idcirco*. C. de *Juris et facti ignorant.* Maranta cit. part. IV. *Speculi aurei*, dist. 12, n. 21. Abbas, Bartolus, ubi supra, et alii.

137. *Nec facta ex gravi metu. Jurisdictio gravi metu extorta, ipso jure est nulla.* — Insuper jurisdictio ex metu gravi prorogata, est invalida, ac nulla, et quidem ipso jure: haud obstante, quod alioquin gesta per metum, veniant primum irritanda per actionem quod metus causa. Desumitur hoc ex cit. l. II, § 1, ff. de *Judic.* ubi Glossa explicans textum, de jurisdictione per vim com-

pulsivam prorogata loquentem, « nulla jurisdictionis est, » addit: « scilicet ipso jure, sicut nec dos per vim promissa, » etc. Concordat Bartolus ibid. § *Nota casum*. et Abbas loc. cit. n. 22, ubi per dictam legem concludit, quod judicia agitata per tyrannos sint ipso jure nulla, licet populi per metum ipsos receperint in suis civitatibus; quia jurisdictionis gravi metu extorta, ipso jure est nulla, per cit. I. II, § 1. Sicut in simili absolutio a censuris per metum extorta, omnino viribus caret, cap. un. *De his quæ vi metusve causa*, etc., in 6.

138. IV. *Ut prorogantes non sint a jure impediti prorogare; et hujus exempla.* — IV. Ad prorogationem validam jurisdictionis ex parte prorogantium ulterius requiritur, quod non sint a jure impediti, seu prohibiti, quominus prorogare valeant. Textus est in cit. I. II, § *Si et iudex*, ff. *de Judiciis*, ibi: « Nisi principali jussione specialiter prorogatio fuerit inhibita. » Sic non valet prorogatio jurisdictionis in causa feudali, invito domino, arg. c. *Cæterum*. 5. *de Judiciis*, et notat Abbas, ubi supra, n. 48, citans alios. Similiter clerici jurisdictionem iudicis laici in se prorogare nequeunt, utpote prohibiti a jure, c. *Significasti*. 48, h. t. cum similibus, atque illico amplius dicitur. Proinde

139. *Clerici nequeunt in se prorogare jurisdictionem iudicis ecclesiastici, absque consensu proprii episcopi.* — Quæritur III. An etiam clerici possint in se prorogare jurisdictionem iudicis non sui? Resp. I. Quamvis laici id possint, nihilominus clerici nequeunt in se prorogare jurisdictionem alterius iudicis ecclesiastici, nisi accesserit consensus proprii episcopi. Textus in d. c. *Significasti*. 48, h. t. ubi Abbas, Vivianus, Barbosa, et communis. Ratio disparitatis est, quia clerici ratione ordinis suscepti, vel recepti beneficii ecclesiastici, propriis episcopis ac prælatis specialiter dignoscuntur esse obligati: unde creditori canonum expedire visum est, ut sicuti non possunt clerici ab alieno episcopo ordines recipere sine licentia proprii, c. *Ad aures*, 5. *de Temporib. ordinat.*, cum similibus; ita nec alieni prælati iudicium subire valeant sine consensu proprii, can. *Nullus primus*, et can. *Nullum episcoporum*, et seqq. 9, q. 2.

140. *Nec jurisdictionem laici, etiam de consensu episcopi.* — Resp. II. Loquendo de iudice laico, nequit clericus etiam de consensu proprii episcopi, jurisdictionem in se prorogare. Ita Glossa fin. communiter recepta in cit. c. *Significasti*. h. t. juncto textu ibid.

dum inquit: « Clerici tamen in iudicem non suum (nisi forte sit persona ecclesiastica, et episcopi diocesani voluntas accedat) consentire non possunt. » Ubi ponderandum ly « nisi forte sit persona ecclesiastica, » etc. Accedit ratio, quia privilegium fori est introductum in favorem totius ordinis clericalis: atqui tali privilegio, privatorum pactis derogari non potest, c. *Si diligenti*. 12, h. t. atque amplius dicitur infra § 10, n. 242 et seqq., ubi etiam solvantur objectiones.

141. *Ut clerici possint in se prorogare jurisdictionem iudicis non sui, quæ requirantur?* — Unde concludendum cum Speculatore lib. II, tit. *De competentis iudicis alienatione*. § *Generaliter*. n. 22, et aliis, ad hoc, ut clerici possint in iudicem non suum consentire, seu ejus jurisdictionem in se prorogare, requiri sequentia quatuor. I. Ut ille præsit ordinariæ jurisdictioni. II. Ut sit persona ecclesiastica. III. Ut id fiat de consensu sui episcopi, cit. c. *Significasti*. h. t. IV. Ut id fiat de consensu utriusque partis: cit. I. I et 2, ff. *de Judiciis*.

142. *Prorogatio jurisdictionis hodie in utroque foro raro admittitur.* — Tacentur nonnulla alia prorogationem jurisdictionis, et consurgentem inde corapetentiam fori concernentia. Siquidem, ut notat Ludov. Engel. tit. *de Officio iudicis*, n. 32, post Jo. Monachum in tract. *de Prorogat. iurisdic.* cap. II, n. 6, et Matth. Stephanum *de Offic. iudic.* part. I, lib. I, cap. VII, n. 65, hodie generaliter tum in ecclesiastico, tum in sæculari foro, raro, aut nonnisi cum consensu priorum dominorum, prorogatio jurisdictionis admittitur: eo quod dominis territoriorum hodie pleniori jure, quam olim, scilicet patrimoniali, seu feudali competat iudicatio, quam proinde per factum subditorum suorum inturbare non sinunt. Idem observat Christoph. Klingensperger lib. I. *Institut. Justinian.* tit. XX, q. 8, asserens, quod prorogationem jurisdictionis praxis moderna saltem in foro politico, si non etiam ecclesiastico, haud amplius admittat; cum iudicatio hodie hæreditaria, et sicut venatio in Germania sit valde zelotypa.

§ VII.

DE MODO EXTRAORDINARIO SORTIENDI FORUM EX QUALITATE CAUSARUM, UBI ET DE CAUSIS MIXTI FORI.

143. *Forum causarum spiritualium, et spiritualibus annexarum, nec non feudalium, quale?*

§ VII. DE MODO EXTRAORDINARIO SORTIENDI FORUM EX QUALITATE, ETC. 227

— Quod ratione causarum spiritualium, ac spiritualibus annexarum, sortiatur quis forum ecclesiasticum, patet ex dictis tit. præced., § 3, n. 36 et seqq. ubi ostensum, tales causas nonnisi per iudicem ecclesiasticum cognosci ac terminari posse. Similiter, quod causæ feudales coram domino feudi sint agitandæ, sicque ratione feudalium causarum ibidem forum quis sortiatur, fusius declaratum fuit. cit. tit. præced. § 9, per totum. Quibus proinde nunc suppositis,

144. *Causæ dicuntur continentes, tripliciter, et quomodo?* — Quæritur I. An, et qualiter ratione continentiae causarum, quis forum sortiatur? Ubi prænotandum cum Jasone in l. *Nulli prorsus*, n. 3, C. *de Judiciis*, et aliis, quod « Causæ dicuntur continentes, » seu quamdam habeant inter se connexionem, tripliciter. I. Ratione subjecti, seu rei, de qua agitur: prout fit, quando duo iudicia competunt ad eandem rem, ac v. g. causa possessionis et proprietatis, circa ipsam simul intentatur; vel quando circa eandem rem diversæ moventur quæstiones, una principaliter, et alia incidenter: prout accidit, si mota causa matrimonii, huiusque nullitate declarata, oriatur quæstio super dote restituenda. II. Ratione generalis actionis; quando nimirum diversæ res, seu causæ speciales, continentur sub una generali actione, v. g. tutelæ, negotiorum gestorum, etc. III. Ratione pluralitatis personarum, quas concernunt: ut si plures socii in actione aliqua individua conveniantur; vel si inter plures cohæredes actio familiæ herciscundæ instituitur; aut, si actione contra unum instituta, tertius interveniat pro suo interesse, ac huiusmodi. His prænotatis,

145. *Continentia causarum regulariter non debet dividi.* — Resp. I. Regulariter loquendo, causæ continentia non debet dividi, l. *Nulli. C. de iudiciis*, cum similibus: adeoque ratione continentiae seu connexionis causarum, datur competentia fori apud iudicem illum, qui super causa cognoscit ut etiam super alia eidem connexa cognoscere possit ac debeat; sive dein sit iudex ordinarius, sive delegatus. Ita Abbas in c. *Prudentiam*. § *Si vero*. n. 2, *de Offic. delegat.*, et in c. *Veniens*. 38, n. 8, *de Testib.* Gailus n. 4, *Practic.* observat. 70, n. 1 et 2, allegans communem. Licet enim cæterotquin jurisdictionis delegata sit stricti juris; ita quod non comprehendat, nisi expressa in rescripto. c. *Cum dilecta*, 22, *de Rescript.* Nihilominus istud non procedit

in connexis et accessoriis, l. 2, ff. *de Jurisdic. omn. iudic.*, et c. *Prudentiam*. 24, § *Se vero. de Offic. delegat.*, cum similibus.

146. *Idque exemplificatur.* — Sic quando inter plures familiæ herciscundæ agitur, aut communi dividendo, vel finium regundorum, aut quando inter cohæredes, vel socios, sive inter plures tutores oritur actio, omnes eundem iudicem assumere debent, l. 1 et 2, ff. *De quibus rebus ad eundem iudicem eatur*. Ubi Bartolus in summario generaliter infert: « In causis connexis plures, licet diversi fori, coguntur apud eundem iudicem litigare. » Idque merito: tum ut illi plures citius in unum conveniant, nec dividatur causæ continentia: tum ut evitetur absurditas, quæ alioquin oriri posset, si unus iudex sit, alius aliter de personalibus obligationibus seu præstationibus iudicaret. Textus, et Glossa cit. l. 1, §. *Eundem*.

147. *Idque exemplificatur.* — Similiter causa matrimonii, et causa dotis eidem accessoria, dividi non debet, sed coram eodem iudice etiam delegato tractari et terminari. Textus est in c. *De prudentia. de Donationib. inter virum et uxorem*, ubi loquendo de iudicibus delegatis dicitur, « Eos qui de matrimonio principaliter cognoverunt, et de dote (quæ causa incidens) accessorie cognoscere valere, et sententialiter diffinire. »

148. *Idque exemplificatur.* — Insuper, quod super causa possessionis et proprietatis, non possint diversi iudices postulari, sed ob causæ continentiam debeat utraque sub eodem iudice agitari, patet ex cit. l. *Nulli. C. de Judiciis*, et c. *Ad ultimum*. 2, *de Causa possess. et propriet.* Aliud huius exemplum habetur in c. *Causa. De in integrum restitut.*, ut similia taceantur.

149. *Fallit tamen, quando causæ sunt alterius naturæ et ordinis.* — Dicitur notanter in conclusione, « regulariter loquendo. » Nam regula illa, quod causæ continentia non debeat dividi, solummodo procedit loquendo de causis ejusdem naturæ ac ordinis, sive gradus: secus autem, si sint alterius naturæ, ordinis seu gradus. Unde, quando coram iudice laico agitur causa civilis, incidit autem quæstio spiritualis, v. g. super validitate matrimonii, juramenti, etc. Iudex sæcularis non potest cognoscere super hac quæstione incidenti, utpote causa mere spirituali; sed tenetur hanc remittere ad iudicem ecclesiasticum, ac interim in causa principali supersedere, c. *Lator*. 5, et c. *Causam quæ*. 7. *Qui*